

1. Mykhalska, S., Staryk, S., & Dokuchyna, T. (2023). Osoblyvosti vykorystannia informatsiinykh ta komunikatsiinykh tekhnolohii u roboti z ditmy z osoblyvymy osvitynymi potrebamy [Features of using information and communication technologies in working with children with special educational needs]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, 11(10), 101–105. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-015> [in Ukrainian].
2. Lastochkina, O. V. (2018). Vykorystannia kompiuternykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti lohopedya [Use of computer technologies in professional activity of a speech therapist]. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity. Pedahohichni nauky*, 12, 169–178. [in Ukrainian].
3. NUSH. (2021, July 8). 9 bezplatnykh dodatkyv dlia navchannia i spilkuvannia ditei z invalidnistiu [9 free applications for learning and communication for children with disabilities]. <https://nus.org.ua/2021/07/08/9-bezplatnyh-dodatkyv-dlya-navchannya-i-spilkuvannya-ditej-z-invalidnistyu/> [in Ukrainian].
4. KRV Media. (2022). Ukrainyskyi zastosunok EYA dlia ditei iz porushenniamy movlennia [Ukrainian application EYA for children with speech disorders]. <https://krv.media/ukrainskyi-zastosunok-eya-dlia-ditei-iz-porushenniamy-movlennia/> [in Ukrainian].
5. Lastochkina, O. V. (2019). Suchasni prohramni rozrobky, shcho vykorystovuiutsia na riznykh etapakh lohopedychnoho vplyvu [Modern software developments used at different stages of speech therapy influence]. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia "Pedahohika i psykholohiia"*, 2(18). <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2019-2-18-17> [in Ukrainian].
6. SpeakTX. (n.d.). Platforma dlia lohopedii [Speech therapy platform]. Retrieved October 25, 2025, from <https://speaktx.com/uk/ГОЛОВНА-СТОРІНКА/> [in Ukrainian].
7. Chulak, L. (n.d.). Studiia «Lohopediika» [Studio «Lohopediika»]. <https://logopedijka.blogspot.com/> [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 2.10.2025

УДК 378.4 (477):376-056.24

Євгеній Коломієць,

аспірант відділу психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

e.kolomiiets@kklp.edu.ua

Ievgenii Kolomiets,

Postgraduate student of the Department of Psychological and Pedagogical Support for Children with Special Needs, Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine,

Інститут спеціальної педагогіки і психології

імені Миколи Ярмаченка НАПН України

м. Київ, Україна

вул. Берлінського 9, м. Київ,

04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology

of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Kyiv, Ukraine,

9 Berlinsky st., Kyiv,

04060, Ukraine

**ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИХ УМОВ ДЛЯ
БЕЗБАР'ЄРНОГО НАВЧАННЯ ОСІБ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ У ФАХОВИХ
КОЛЕДЖАХ**

**WAYS TO IMPLEMENT ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL
CONDITIONS FOR BARRIER-FREE EDUCATION OF PERSONS WITH HEARING
IMPAIRMENTS IN VOCATIONAL COLLEGES**

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми створення дієвого безбар'єрного освітнього середовища для здобувачів фахової передвищої освіти з порушеннями слуху. Наголошено, що ефективна інтеграція цієї категорії студентів у освітній процес коледжів та їхня подальша конкурентоспроможність на ринку праці безпосередньо залежать від усунення існуючих комунікативних, інформаційних, методичних та психологічних бар'єрів.

У статті проаналізовано та систематизовано ключові шляхи реалізації організаційно-методичних умов, що забезпечують створення безбар'єрного освітнього середовища для здобувачів фахової передвищої освіти.

Дослідження ґрунтується на системному підході, в межах якого детально проаналізовано п'ять взаємопов'язаних компонентів необхідних умов: нормативно-організаційний (розробка локальної політики інклюзії, створення координаційних центрів підтримки студентів); кадровий (проблема готовності викладачів, необхідність цільового підвищення кваліфікації з основ сурдопедагогіки та психології); методичний (адаптація змісту навчальних програм, методик викладання з акцентом на візуалізацію, розробка специфічних дидактичних матеріалів та форм контролю); матеріально-технічний (забезпечення архітектурної доступності, впровадження асистивних технологій та спеціалізованого програмного забезпечення); соціально-психологічний (організація психолого-педагогічного супроводу, робота з академічною групою, залучення перекладачів жестової мови).

Доведено, що ефективна імплементація безбар'єрності у фахових коледжах потребує не лише ситуативних рішень чи адаптації простору, а й глибокої системної трансформації всього освітнього процесу, особливо в частині організації практичної підготовки та здобуття фахових компетентностей.

У статті запропоновано конкретні практичні кроки для реалізації кожного з напрямів. Особливу увагу приділено вирішальній ролі кадрового та методичного компонентів, а також важливості впровадження асистивних технологій (ФМ-системи, індукційні петлі, ПЗ для транскрипції) як інтегрованого елемента навчання. Наголошено на пріоритетності розробки індивідуальних освітніх траєкторій (ІОТ) та необхідності системної роботи із формування толерантної, інклюзивної корпоративної культури в закладі освіти як запоруки успішної соціалізації та академічної інтеграції студентів з порушеннями слуху.

У статті проаналізовано ключові шляхи реалізації організаційно-методичних умов, спрямованих на створення безбар'єрного освітнього середовища для здобувачів фахової передвищої освіти з порушеннями слуху. Розглянуто комплексний підхід, що охоплює нормативно-організаційний, кадровий, методичний, матеріально-технічний та соціально-психологічний компоненти.

Визначено, що ефективна імплементація безбар'єрності у фахових коледжах потребує не лише адаптації простору, а й глибокої трансформації освітнього процесу, підвищення кваліфікації педагогічних працівників у галузі сурдопедагогіки та використання асистивних технологій. Запропоновано конкретні кроки для кожного з напрямів, наголошуючи на важливості розробки індивідуальних освітніх траєкторій та формуванні інклюзивної корпоративної культури в закладі освіти.

Ключові слова: безбар'єрне освітнє середовище, особи з порушеннями слуху, фахова передвища освіта, фаховий коледж, організаційно-методичні умови, інклюзивне навчання, сурдопедагогіка, асистивні технології.

Abstract. The article substantiates the relevance of the problem of creating an effective barrier-free educational environment for students of professional pre-higher education with hearing impairments. It is emphasized that the effective integration of this category of students into the educational process of colleges and their further competitiveness in the labor market directly depend on the elimination of existing communicative, informational, methodological and psychological barriers.

The article analyzes and systematizes key ways to implement organizational and methodological conditions that ensure the creation of a barrier-free educational environment for students of professional pre-higher education.

The study is based on a systemic approach, within which five interrelated components of the necessary conditions are analyzed in detail: regulatory and organizational (development of a local inclusion policy, creation of coordination centers for student support); personnel (the problem of teacher readiness, the need for targeted advanced training in the basics of deaf pedagogy and psychology); methodological (adaptation of curriculum content, teaching methods with an emphasis on visualization, development of specific didactic materials and forms of control); material and technical (ensuring architectural accessibility, implementation of assistive technologies and specialized software); socio-psychological (organization of psychological and pedagogical support, work with an academic group, involvement of sign language interpreters).

It has been proven that effective implementation of barrier-free education in vocational colleges requires not only situational solutions or adaptation of space, but also a deep systemic transformation of the entire educational process, especially in terms of organizing practical training and acquiring professional competencies.

The article proposes specific practical steps for the implementation of each of the areas. Particular attention is paid to the crucial role of personnel and methodological components, as well as the importance of implementing assistive technologies (FM systems, induction loops, transcription software) as an integrated element of learning. The priority of developing individual educational trajectories (IET) and the need for systematic work on the formation of a tolerant, inclusive corporate culture in an educational institution as a guarantee of successful socialization and academic integration of students with hearing impairments are emphasized.

The article analyzes the key ways of implementing organizational and methodological conditions aimed at creating a barrier-free educational environment for students of professional pre-higher education with hearing impairments. A comprehensive approach is considered, covering regulatory and organizational, personnel, methodological, material and technical and socio-psychological components.

It is determined that the effective implementation of barrier-free education in professional colleges requires not only adaptation of space, but also a deep transformation of the educational process,

advanced training of teachers in the field of deaf pedagogy and the use of assistive technologies. Specific steps are proposed for each of the areas, emphasizing the importance of developing individual educational trajectories and forming an inclusive corporate culture in the educational institution.

Key words: barrier-free educational environment, persons with hearing impairments, professional pre-higher education, professional college, organizational and methodological conditions, inclusive education, deaf pedagogy, assistive technologies.

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується докорінною трансформацією ціннісних орієнтирів та посиленою увагою до принципів гуманізму, соціальної справедливості та прав людини. В освітній галузі це знаходить своє відображення у незворотному русі до розбудови інклюзивної парадигми, що визнає безумовне право кожної особистості на здобуття якісної освіти незалежно від її індивідуальних особливостей, в тому числі фізичних чи сенсорних. Цей процес не лише відповідає євроінтеграційним зобов'язанням України, а й закріплений у ключових державних документах, зокрема в Національній стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні, що робить питання інклюзії та безбар'єрності пріоритетом державної політики.

Особливої ваги ця проблема набуває в системі фахової передвищої освіти (ЗФПО). Фахові коледжі є ключовою ланкою у підготовці кваліфікованих фахівців для критично важливих секторів національної економіки. Забезпечення доступу до цієї освітньої ланки для осіб з інвалідністю, зокрема з порушеннями слуху, є не лише питанням соціальної справедливості, а й чинником економічної стійкості та повоєнної відбудови країни, яка потребуватиме мобілізації усього людського капіталу.

Водночас саме у фахових коледжах студенти з порушеннями слуху стикаються з комплексом специфічних бар'єрів, які часто стають нездоланими. Ці бар'єри виходять далеко за межі суто комунікативних труднощів. Традиційні підходи до викладання у ЗФПО, орієнтовані переважно на аудіальне сприйняття інформації (усні лекції, інструктажі), виявляються неефективними. Більше того, значна частина навчального процесу в коледжах припадає на практичну підготовку

– роботу в майстернях, лабораторіях, проходження виробничих практик. Ця специфіка висуває особливі вимоги до:

- організації безпеки праці (необхідність дублювання звукових сигналів тривоги візуальними, адаптація інструктажів);
- методики викладання фахових дисциплін (потреба у візуалізації технологічних процесів, розробка спеціалізованих глосаріїв жестовою мовою);
- технічного оснащення (використання асистивних технологій у практичній діяльності).

В умовах сьогодення є певні розбіжності в організації безбар'єрності. З одного боку, існує чітке державне замовлення на безбар'єрність та суспільний запит на інклюзію. З іншого боку, спостерігається організаційно-методична неготовність значної частини закладів фахової передвищої освіти до ефективного навчання студентів з порушеннями слуху. Викладачі та майстри виробничого навчання часто не володіють необхідними сурдопедагогічними компетенціями, а навчальне середовище залишається інформаційно та методично закритим для таких студентів.

Ця невідповідність між декларованими цілями та реальною практикою актуалізує нагальну потребу в науковому пошуку та обґрунтуванні дієвих шляхів подолання наявних бар'єрів. Отже, дослідження, спрямоване на визначення та розробку саме організаційно-методичних умов створення безбар'єрного середовища у фахових коледжах, є не лише актуальним, а й має важливе практичне значення для модернізації системи ЗФПО та забезпечення реальної, а не декларативної, рівності в доступі до якісної професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ґрунтовний аналіз наукового доробку свідчить про значний інтерес дослідників до проблем інклюзивної освіти та навчання осіб з особливими освітніми потребами. Цей масив досліджень можна умовно згрупувати у кілька ключових напрямів.

Перший напрям охоплює загальнотеоретичні та методологічні засади інклюзивного навчання. Вагомий внесок тут становлять праці Т. Сак, А. Колупаєвої, О. Таранченко, які розкривають сутність інклюзивної парадигми,

принципи організації інклюзивного середовища та моделі командного супроводу дитини (студента) з особливими освітніми потребами. Ці роботи заклали фундаментальне підґрунтя для розуміння інклюзії як системного процесу[5,7].

Другий напрям безпосередньо стосується сурдопедагогіки та психології осіб з порушеннями слуху. Ключовими тут є праці В. Засенка, Л. Фомічової, О. Марчук та ін. Дослідники глибоко аналізують психофізіологічні особливості, специфіку когнітивного та мовленнєвого розвитку, а також комунікативні потреби (зокрема, роль жестової мови) осіб з порушеннями слуху. Праці В. Засенка, зокрема, наголошують на важливості білінгвального підходу та створенні специфічних умов для засвоєння інформації[1,2].

Третій напрям фокусується на проблемах соціально-педагогічного та психологічного супроводу студентів з інвалідністю у закладах вищої та фахової передвищої освіти. У роботах Ю. Присяжнюк, І. Івасюк та інших авторів розглядаються моделі адаптації студентів до освітнього простору, формування їхньої соціальної активності та психологічної готовності до навчання[3].

Незважаючи на значну кількість цінних наукових напрацювань, мусимо констатувати, що аспект створення безбар'єрного середовища саме у фахових коледжах, з урахуванням специфіки здобуття конкретної професії особами з порушеннями слуху, залишається фрагментарним та недостатньо вивченим [4].

Більшість існуючих досліджень або зосереджено на рівні загальної середньої освіти, або розглядають проблеми інклюзії у закладах вищої освіти (університетах) у загальному контексті (безвідносно до нозологій), або ж присвячено суто психологічному супроводу.

Натомість поза увагою дослідників залишається розробка цілісної системи організаційно-методичних умов для фахових коледжів, яка б враховувала практико-орієнтований характер навчання у ЗФПО. Залишаються невирішеними питання:

– Як адаптувати методику викладання фахових дисциплін, що потребують засвоєння складної технічної чи економічної термінології?

– Якими є організаційні та методичні умови безпечного проходження лабораторних, практичних робіт та виробничої практики студентами з порушеннями слуху?

– Як має бути структуровано методичну роботу з викладачами-предметниками та майстрами виробничого навчання, які не мають сурдопедагогічної підготовки?

Отже, існує гостра суперечність (розрив) між декларованими на державному рівні принципами безбар'єрності та реальним станом організаційно-методичного забезпечення освітнього процесу у ЗФПО. Ця невідповідність підкреслює нагальну потребу в науковому обґрунтуванні та розробці конкретних шляхів імплементації таких умов, що й визначає актуальність даної статті.

Метою статті є визначення та обґрунтування пріоритетних шляхів реалізації організаційно-методичних умов для ефективного безбар'єрного навчання осіб з порушеннями слуху у фахових коледжах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розкриття тематики було використано методи систематизації та узагальнення дослідженого матеріалу.

Результати дослідження. Створення дієвого безбар'єрного освітнього середовища для студентів з порушеннями слуху у фаховому коледжі – це не окремий захід, а системний, багатовимірний процес, що потребує глибокої трансформації інституційної культури та всіх компонентів освітньої діяльності. Цей процес має ґрунтуватися на впровадженні комплексу взаємопов'язаних організаційно-методичних умов. Розглянемо ключові шляхи їх реалізації, які, на наше переконання, є системоутворюючими.

Будь-які системні зміни починаються з формування чіткого та дієвого управлінського каркасу. Цей шлях передбачає перехід від загальнодержавних декларацій до конкретних працюючих механізмів на рівні закладу освіти.

Розробка внутрішньої інституційної політики. Першорядним кроком є розробка та затвердження на рівні коледжу «Положення про організацію інклюзивного навчання та створення безбар'єрного середовища». Цей документ не

має дублювати загальні закони, а мусить стати практичною дорожньою картою. Він має чітко регламентувати всі аспекти:

Алгоритм дій під час вступу студента з порушеннями слуху (особливості роботи приймальної комісії, механізми надання інформації).

Процедуру створення та функціонування команди психолого-педагогічного супроводу (склад, повноваження, взаємодія).

Порядок фіксації та задоволення освітніх потреб (хто і як визначає потребу в перекладачі жестової мови, асистенті студента, асистивних технологіях).

Механізми фінансування інклюзивних ініціатив у межах бюджету закладу.

Формування координаційної структури. Ефективне управління інклюзією неможливе без виділеного центру відповідальності. Йдеться про створення в структурі коледжу Центру (або Служби) підтримки студентів з особливими освітніми потребами. На відміну від ситуативних доручень такий центр має виконувати постійні функції:

Діагностично-консультативна: первинне вивчення потреб студента, консультування викладачів та адміністрації.

Координаційна: «єдине вікно», що пов'язує студента, викладачів, психологічну службу, медичний пункт, батьків, а також зовнішні структури (ІРЦ, УТОГ, роботодавців).

Методична: допомога викладачам в адаптації матеріалів, пошук сурдоперекладачів.

Ресурсна: управління парком асистивних технологій (FM-систем, індукційних петель тощо).

Індивідуалізація освітнього процесу. Ключовим інструментом тут є індивідуальний навчальний план (ІНП), розроблений на основі типової освітньо-професійної програми. Важливо наголосити: ІНП у фаховому коледжі – це не спрощення, а адаптація. Він не зменшує обсяг компетентностей, а змінює шляхи їх здобуття та форми контролю. ІНП має враховувати специфіку обраної спеціальності (наприклад, особливі вимоги до безпеки праці для майбутнього

електрика чи посилена візуалізація для бухгалтера) та індивідуальні особливості студента (рівень володіння словесною мовою, переважний спосіб комунікації).

Досвід показує, що найбільший бар'єр часто є не фізичним чи технологічним, а психологічним та методичним. Готовність педагогічного колективу є вирішальною умовою успіху.

Цільове підвищення кваліфікації (ПК) викладачів. Це – «ахіллесова п'ята» системи. Викладач-предметник (інженер, економіст, філолог) не має сурдопедагогічної підготовки і часто відчуває страх та розгубленість. Необхідно впровадити обов'язкові, але практичні модулі ПК для всіх педагогічних працівників, включаючи майстрів виробничого навчання. Зміст таких модулів:

Психолого-педагогічний блок: психологія та когнітивні особливості осіб з ПС, руйнування стереотипів, етика спілкування.

Комунікативний блок: базові знання жестової мови (на рівні привітання, ключових освітніх термінів), основи дактилології, техніка забезпечення умов для зчитування з губ.

Методичний блок: принципи візуалізації інформації, методика адаптації лекцій та практичних занять, технології асинхронного навчання.

Технологічний блок: практичне опанування асистивних технологій (як користуватися FM-системою, як увімкнути якісні субтитри, як працювати з програмами Speech-to-Text).

Глибока адаптація навчально-методичного забезпечення. Освітній процес для студентів з порушеннями слуху має бути максимально візуалізованим та дубльованим. Шлях реалізації тут лежить у площині тотальної методичної роботи:

Розробка фахових глосаріїв. Студент може володіти побутовою жестовою мовою, але не знати жестових відповідників для термінів «дебет», «резистор» чи «синекдоха». Необхідно створювати візуальні (відео) глосарії: термін + письмове визначення + візуальне пояснення (схема, зображення) + жест (за наявності).

Субтитрування та сурдопереклад відеоконтенту. Усі лекції, інструктажі та навчальні фільми, що використовуються в коледжі (зокрема, на платформах дистанційного навчання), мають бути обов'язково субтитровані. Не

автоматичними, а вичитаними, якісними субтитрами. Ключові лекції – доповнені «вікном» із сурдоперекладом.

Акцент на наочних матеріалах. Перевага має надаватися не усним поясненням, а схемам, інфографіці, 3D-моделям, комп'ютерним симуляторам, покроковим візуальним інструкціям (особливо для лабораторних та практичних робіт у майстернях).

Забезпечення «текстової основи». Кожна лекція має супроводжуватися розгорнутим конспектом або презентацією, наданою студенту до початку заняття, щоб він міг слідкувати за думкою викладача.

Гнучкість у методах викладання та формах контролю. Методичні умови мають передбачати варіативність. Мета контролю – перевірити фахові компетентності, а не навички аудіювання. Шляхи реалізації:

Надання студенту права вибору форми контролю (письмовий тест/реферат замість усного опитування).

Використання комп'ютерних симуляторів та практичних завдань (case-study) з чіткою письмовою інструкцією.

Збільшення часу на виконання контрольних завдань.

Дозвіл на використання диктофонів (для подальшої транскрипції) чи програм Speech-to-Text під час лекцій.

Сучасні технології та грамотно організований простір є критично важливими для компенсації сенсорних обмежень та забезпечення рівного доступу до інформації.

Активне впровадження асистивних технологій. Йдеться не про закупівлю «для галочки», а про щоденне використання асистивних технологій як невід'ємної частини освітнього процесу:

Технології колективного користування: оснащення лекційних аудиторій та майстерень індукційними петлями (передають звук з мікрофона викладача чи аудіосистеми безпосередньо на слуховий апарат студента, відсікаючи сторонні шуми) та/або FM-системами.

Програмне забезпечення: забезпечення доступу та навчання викладачів і студентів користуванню програмами для розпізнавання мови та її миттєвого перетворення у текст (Speech-to-Text). Це дає змогу студенту читати лекцію з екрана планшета в реальному часі.

Інтерактивні засоби: використання інтерактивних дошок, які дають змогу візуалізувати пояснення та зберігати весь написаний матеріал.

Фізична, безпекова та інформаційна безбар'єрність. Дотримання державних будівельних норм щодо інклюзивності є обов'язковим. Проте для осіб з порушеннями слуху, окрім пандусів, пріоритетними є:

– системи візуального сповіщення. Усі звукові сигнали у коледжі (дзвінки на пари, пожежна тривога, оголошення) обов'язково мають дублюватися візуальними (яскраві світлові сигналізатори, «рухомі рядки»). Це – питання не лише комфорту, а й базової безпеки;

– акустика та освітлення. В аудиторіях, де навчаються глухі студенти, має бути якісне освітлення (для зчитування з губ) та, за можливості, знижений рівень реверберації (шуму);

– інформаційна доступність. Веб-сайт коледжу, розклад, сторінки у соцмережах та особливо платформи дистанційного навчання (Moodle, Teams тощо) мають бути доступними. Це означає наявність субтитрів до всіх відео, чітку візуальну навігацію та текстові описи до зображень.

Найчастіше студент з порушеннями слуху вибуває з навчання не через академічну неуспішність, а через соціальну ізоляцію та психологічний дискомфорт. Освітнє середовище – це не лише навчання, а й соціалізація.

Пріоритетним є шлях, що потребує системної роботи кураторів, психологічної служби та органів студентського самоврядування. Йдеться про перехід від політики «толерантності» (терпимості) до політики активного залучення та поваги. Ефективними є:

– проведення тренінгів для студентських груп з ефективною комунікації з одногрупниками, що нечують;

- організація спільних проєктів, де студент з порушеннями слуху можуть проявити свої сильні сторони (напр., у дизайні, програмуванні, аналітичній роботі);
- проведення «Днів інклюзії», базових курсів жестової мови для всіх охочих. Роботу психолога має бути спрямовано на всі суб'єкти освітнього процесу:
- зі студентом з порушеннями слуху. Допомога в адаптації до нових умов, розвиток навичок самозахисту (self-advocacy), робота з самооцінкою;
- з академічною групою. Подолання комунікаційних бар'єрів та упереджень, профілактика булінгу;
- з викладачами. Консультування щодо ефективних способів взаємодії, зняття психологічної напруги та страху нашкодити.

Студентські роки – це не лише пари. Важливо активно залучати студентів з порушеннями слуху до позааудиторної діяльності: гуртків, спортивних секцій (з урахуванням особливостей), волонтерських рухів та культурних заходів. Це потребує забезпечення супроводу (напр., перекладача ЖМ на студентській конференції), але саме це формує почуття приналежності до спільноти та запобігає соціальній ізоляції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Реалізація організаційно-методичних умов для створення безбар'єрного освітнього середовища у фахових коледжах є складним, багатоетапним та вкрай необхідним процесом, що потребує переходу від декларативних норм до цілісної управлінської та педагогічної системи. Проведений аналіз довів, що успішне впровадження безбар'єрності для студентів з порушеннями слуху залежить від системного та комплексного підходу, який неможливий без консолідації зусиль адміністрації, педагогічного колективу та активної участі самих здобувачів освіти.

Уточнено сутність поняття безбар'єрного освітнього середовища стосовно фахової передвищої освіти. Доведено, що воно охоплює не лише фізичну доступність, а й обов'язкові організаційний, методичний, технологічний та соціально-психологічний компоненти. Визначено, що ключові бар'єри для студентів з порушеннями слуху у ЗФПО мають переважно методичний та

комунікативний характер (неготовність викладачів до візуалізації фахової інформації).

Обґрунтовано та структуровано чотири ключові, взаємопов'язані шляхи реалізації організаційно-методичних умов:

– нормативно-організаційний. Забезпечення функціонування чіткої внутрішньої нормативної бази (положення про інклюзію) та створення координаційних центрів підтримки студентів, що є необхідною умовою для індивідуалізації освітніх траєкторій;

– кадрово-методичний. Визначено його як системоутворюючий, оскільки без цільової підготовки кадрів (обов'язкове навчання викладачів методам сурдопедагогіки, психології осіб з порушенням слуху та базової жестової мови) технологічні й організаційні рішення залишаються неефективними;

– технологічний. Встановлено, що ключовим є не лише закупівля, а й активне впровадження асистивних технологій (індукційні петлі, fm-системи, пз speech-to-text) як інтегрованого інструмента в освітньому процесі;

– соціально-психологічний. Доведено необхідність формування інклюзивної корпоративної культури шляхом системної роботи психологічної служби, кураторів та студентського самоврядування, що ефективно запобігає соціальній ізоляції.

Запропоновані шляхи становлять основу для розробки практичних рекомендацій та можуть бути використані адміністрацією фахових коледжів для оцінки існуючого рівня безбар'єрності та планування стратегічних заходів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в: уточненні сутності організаційно-методичних умов створення безбар'єрного освітнього середовища для студентів із порушеннями слуху в контексті специфіки фахової передвищої освіти (зокрема, з акцентом на адаптації практичної підготовки); систематизації та ієрархічному структуруванні шляхів реалізації цих умов у чотирьох взаємопов'язаних компонентах (нормативно-організаційний, кадрово-методичний, технологічний та соціально-психологічний); обґрунтуванні змісту та структури інклюзивної компетентності викладача фахового коледжу, яка містить не лише

знання з сурдопедагогіки, а й навички роботи з асистивними технологіями та візуалізації складного фахового контенту.

Здійснене дослідження відкриває перспективні напрями для подальшого наукового пошуку. До них входить розробка та експериментальна перевірка цілісної моделі організаційно-методичного супроводу студентів з порушеннями слуху у ЗФПО для конкретних галузей знань (наприклад, ІТ-технології, інженерні спеціальності, сфера обслуговування, аграрний сектор). Це потребує створення специфічних галузевих словників жестової мови та адаптованих методик навчання.

Серед напрямів подальшого наукового пошуку є проведення емпіричного дослідження ефективності використання різних асистивних технологій (наприклад, порівняння ефективності FM-систем, індукційних петель та програм Speech-to-Text) у процесі здобуття фахових компетентностей та їхнього впливу на академічну успішність.

Перспективним напрямом є також дослідження шляхів та організаційних умов працевлаштування та кар'єрної адаптації випускників фахових коледжів з порушеннями слуху, а також розробка механізмів співпраці ЗФПО з роботодавцями щодо створення інклюзивних робочих місць.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабяк, Ольга Олексіївна, & Коломієць, Євгеній Миколайович. (2025). Супровід осіб з особливими освітніми потребами в закладах фахової перед вищої освіти. *Reviews of Modern Science*, (9). Retrieved from <https://ojs.scipub.de/index.php/RMS/article/view/5620>
2. Засенко, В. В. (2018). Освіта осіб з порушеннями слуху: стан, проблеми, перспективи / В. В. Засенко // *Особлива дитина: навчання і виховання*. № 1. С. 7–15. [2]
3. Колупаєва, А. А., & Таранченко, О. М. (2019). Інклюзивна освіта: від основ до практики. Київ : А.С.К. 312 с.
4. Коломієць, Є.М. (2024). Психологічний супровід студентів з ооп в закладах професійно-технічної освіти. *Безбар'єрність в освіті осіб з особливими потребами: досвід та інновації. Матеріали X Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології*. К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України. Частина 2. 34–37 с.
5. Коломієць, Є.М. (2025). Виклики інклюзивного навчання у фахових коледжах: досвід роботи зі студентами з ООП. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*

«Соціально педагогічний супровід розвитку життєвої успішності студентів в контексті сучасних викликів».

6. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 р. № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19>

7. Сак, Т. В. (2018). Індивідуальна програма розвитку для дитини з особливими освітніми потребами: методичні рекомендації. Київ. 45 с.

REFERENCES

1. Babiak, Olha Oleksiivna, & Kolomiets, Ievgenii Mykolaiovych. (2025). Suprovid osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v zakladakh fakhovoi pred vyshchoi osvity. Reviews of Modern Science [Support for people with special educational needs in institutions of professional pre-higher education] (9). Retrieved from <https://ojs.scipub.de/index.php/RMS/article/view/5620> [in Ukrainian].

2. Zasenka, V. V. (2018). Osvita osib z porushenniamy slukhu: stan, problemy, perspektyvy [Education of people with hearing impairments: status, problems, prospects]. / V. V. Zasenka // Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia. № 1. S. 7–15. [in Ukrainian].

3. Kolupaieva, A. A., & Taranchenko, O. M. (2019). Inkluzivna osvita: vid osnov do praktyky [Inclusive education: from basics to practice]. Kyiv : A.S.K. 312 s. [in Ukrainian].

4. Kolomiets, I.M. (2024). Psykholohichniy suprovid studentiv z oop v zakladakh profesiino-tekhnichnoi osvity [Psychological support for students with learning disabilities in vocational education institutions.]. Bezbar'ernist v osviti osib z osoblyvymy potrebamy: dosvid ta innovatsii. Materialy Kh Mizhnarodnoho konhresu zi spetsialnoi pedahohiky ta psykholohii. K.: ISPP imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. Chastyna 2. 34–37 s. [in Ukrainian].

5. Kolomiets, I.M. (2025). Vykylyky inkluzyvnoho navchannia u fakhovykh koledzhakh: dosvid roboty zi studentamy z OOP [Challenges of inclusive education in vocational colleges: experience of working with students with SEN]. Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Sotsialno pedahohichniy suprovid rozvytku zhyttievoi uspishnosti studentiv v konteksti suchasnykh vykylykiv». [in Ukrainian].

6. Pro fakhovu peredvyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 06.06.2019 r. № 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19> [in Ukrainian].

7. Sak, T. V. (2018). Indyvidualna prohrama rozvytku dlia dytyny z osoblyvymy osvitnimy potrebamy: metodychni rekomendatsii [Individual development program for a child with special educational needs: methodological recommendations.]. Kyiv. 45 s. [in Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 27.09.2025 р.